

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Norman ifrån Malmd til Gøtheborg med Lunnor,
 Johan Carl Ewert ifrån Amsterdam til Stockholm
 med Styckegods. Den 29 Nils Matson ifrån Nstads
 til Marstrand med Lunnor, Jaac Strandberg ifrån
 Nstads til Gøtheborg med Lunnor, And. Andersson
 Udbult ifrån Carlshamn til Gøtheborg med det sam-
 ma, Börje Peterson ifrån Stockholm til Gøtheborg
 med Ljåra. Den 31 Anders Pif ifrån Malmd til
 Bergen med Ljåra, Sam. Newson ifrån Hamburg
 til Stockholm Variastad, Christ. Klog ifrån Stockh-
 til Strömstad med Salt. Den 1 Sept. Johan Ste-
 sens ifrån Petersborg til Livorno med Jugter. Den
 2 Martin Wallis ifrån Stralsund til Gøtheborg med
 Hwete, Nils Wessing ifrån Stockholm til Amsterdam
 med Ljåra.

Småfakter.

En ädel Skål är lik så stor,
 När tusend swärigheter trycka,
 Som i den atrastörsta lyckå;
 Ty Hon ej någon lyckå tror.
 När lyckans barn bedra sig sjelfwa,
 Då händer Hånne hwad Hon wil;
 Hon wet, det hör Försynen til,
 At dödeligas öden hwälfwa.
 Hon kan ej lömska wågar gå,
 Hur ljusligt och Sirener sjunga:
 Hon brukar ej en giftig tunga,
 At redligt folk på fallet få:
 Hon wisar sig för werlden sådan,
 Som Hon i hjertat wara plår.
 Af wåda fela mänskligt år;
 Men felar Hon; Hon bligs för wådan.

**Gøtheborgska
 Magasinet.**

Den 17 September 1759.

**Innehället af den Fransösta Boken,
 kallad L' Esprit.**

Det blefwe för widlyftigt, at uptaga alla nya och
 intressanta tankar, som denna bok innefattar. Jag
 wil i symerhet hålla mig wid det andra stycket, som
 faller mig mest i smaken. Hela denna afdelningen,
 som består af flera Capitel, går därpå ut, at med ståt
 och exempel wisa, huru ensidighet sätter färg och wär-
 de på alla mänskliga tankar och gerningar.

Författaren är för stor älskare af redighet, at försä-
 ka Wolffiska Methoden: hwarföre han altid lemnar
 tydliga begrep om de ämnen, som han undersöker.
 Quickhet och dygd äro mål för hela dess upmärksam-
 het. Den förra kallas en förmåga, at frambringa nya
 och upmuntrande tankar: den sednare en färdighet, at
 göra något, som båtär öf. En enda gerning och et
 infall utgör ingen dygd eller quickhet.

Någre få hafwa samma böghelse för dygd och rät-
 wisa, som andre för höghet och penningar. Dessa näm-
 nas, för at hedra mänskljo-slågter. Men de fleste
 waka allena på sit interesse. Ingen, som wunnet sin öns-
 kan, kallat gerna Domaren eller Befordraren orätwis;
 men wäl, om utslaget faller annorlunda ut. Mun-
 farne

Farne gjorde Jesuernes = befriskningar öfver de Kongar, som riktrat Klofren: om de öfrige Krets allena: Nihil fecit. Ty Munkarne woro människjor, och rådfrågade sin egennyttia. Lasten sättes altid på Dygdelistan af dem, som hon batar: twärtom öker sjelfwa dygden syndaregistrer, om hon lupet emot våra affigter. De Christnas hårdhet emot Hedningar heter nit: de sednares ingrep tyranni. (Detta exempel war just icke det bästa) Men om en människja upofrar det högmödet, at kalla sig den dygdigaste i werlden, at et annat högmödet, (så talar Nuctorn,) at wara mera sanfärdig; om hon riswer i sin själs inre gömor; så märker hon wäl, at dygd och odygd härrörer gemenligen af det personliga Interesses, som leder de dödelige. Alle röras af samma driffjäder: alle åstunda sin sällhet: olifheten i smak, och för almånheten båtande, eller Skadeliga, sinnes rörelser, afgör våra dygder och laster. Utan at föragta den lastwårde, beklagom honom, (men mån tro, han icke likwäl är strafbar?) och fågnom öf öfwer et lyfligare sinnelag: ja, tackom den Högste, om wi äre frie ifrån en smak, hwilken tvingar (nog af, retar) andre, at söka sin lycka i nåstans ofärd. Alle lyda sin interesse: hädan all rätt och orätt. Et Får dömes af inflecter för wårre Tyrann, än et kyon af öf. Egenmyttan är den ene, store och almånne rörelse-lagen i den tänkande werlden.

Nu undersökes, huruvida quickhet heter quickhet hos enskilda Personer. Wi berömme en tanke, efter som han är öf nyttig. Hwar nyttig tanke är antingen rolig, eller lärorik. De förre gynnas af alla; undantag några uslingar, som ej tåla et nöge hos andre, hwilket de sjelfwe aldrig smakat: De sednare passa sig wäl eller

eller illa med våra tankesätt, affecter och människliga tillståndet. En Styrman högogtar utan twiswel den som upfunnet Compassen: Bokbindaren wördar en god Romanskriswåre, och Murmästaren gode Architecter.

Amars hedras en tanke, som rörer våra passioner och tycken, så wida han smikrar de samma. En kärlig människja gör mera sjäs af en Roman, än alla Wolfens arbeten. Curtius smakar Carl 12te bäst. Ingen är quickare i den giriges ögon, än en god Procentenhjelm. Affigten, som winnes genom andras påtykade tankar, gör at man högogtar dem. Ensidigheten är härwid af 2 slag: en uplyst egennyttia, nämligen hos dem, som lemna sanningen fritt insteg. Hit höra Philosopher och barn. Andre röras af sáfångan, at tro sig tänka rätt: hwarföre de fördöma hwar tanke, som ej likar deras, och rätfärdigar en högdragen galenskap. Allt hat och kärlek grundas på denna likhet eller olifhet i tankar. Här af kommer det, at måtteliga människjor, likasom af en hemlig kallelse, fly folk af förtjenst och tankar; at stora Snillen uppspana hwar andra; at man stuter af et Bibliotheque, hwad förstånd ägaren har. En narr har tokar til wänner: ty wänstap stiftas aldrig utom likhet i tankar. Detta är orsaken, at en Augustus och Mäcenus gjorde Virgilius falskap.

Egna tankesättet blir altid lagen, hwarefter andre dömas. Låt en wis Man i Constantinopel neka Mahomets inbillade underwerk: ho twiflar, at ju gode Muselmänner få en affty för honom, och helsa Philosophen för en narr, eller ogudagtig? Däremot skulle han hedras, om han wore nog falsk, eller mera dum. En narr öfwertalas aldrig med stål, men wäl genom galenskap, som äro stål för honom. Den wilde på

Canaba tror sig berömma Fransosen öfvermåttan, då han säger: Det är en Man, sådan som jag. Hvad egenmytta ligger häruti? Jo, människa; du berömmar alltid dig sjelf i en annan.

En dugelig Prins upstiger på Thronen: svar upfylles hvar ledig slyla med dräpelige Männer. Hvad är orsaken? Zwungen at endast högagta dem, hvilkas förstånd har någon likhet med sit, nödgas han liksom at göra lyckliga wal. En mindre uplyst hvarlar på Thronen: drar han icke til sig likhaltiga människor; så godt som twungen at illa besätta hvar slyla? Flere dylske Kongar i rad göra stora beställningar til Fidei-Commisser för Tokar i långa tidehvarf. Undet en dum Monarch är eller blir hela Hofwet så med, sade Drottning Christina.

Huru kan jag då tycka om tankar, som min hjerne förmodeligen aldrig upspunnet? De hafwa ju ingen likhet med mina: torde någon säga: de smikra ej heller min egenmytta. Jag svarar: de låra åtminstone ej strida med dina: och ho wet icke, at alltid någon egenmytta sticker under? Antingen lårer du något, eller smikras din hämdgirighet. Detta kallar jag också, at wara ensidig. En Cardinal lyckönskade sin nygjorde Påfwe med denna sålsama helsning: "J ären nu blywen Påfwe: detta är sista gången, J hören et sant ord. Utantwifwel låren J, förledd af wördnad, snar inbilla Er, at J ären en stor Man. Kommer ihåg, at före Edar uphögelse woren J intet annat, än et wrafskarnwål! jag skal på stunden falla ner, och tilbedja Er." Utan hopp at betjena sig af desse tankar, tycker man likwål om dem. Orsaken: man hämnas gerna på wrafskan, som ej gör förtjentare Personer, det är också hvar, til Påfwar.

Zwänne anmärkningar, rörande wår tyfmyckenhet, wil jag nämna med tu ord. At döma om quickhet, höer egenteligen quicka Personer til. Zwänne såg i Churchill en tilkommande Marlborough. Alle tankar, som äro mycket främmande för oss, synas lögeliga. Man säger: den Karlen wil reformera Staten, detta förslag är godt i en annan System. Hvad wil det allthop betyda? Hvad annat, än det, at man liknar ingen af sine Domare, och är kanhända hwarken harr eller Skålm.

Därpå wiser Författaren nödwändigheten, at endast högagta sig sjelf i andra. Zwänne orsaker förmå hwar ödelig därtill, Säfången och låtjan. Jag sade, Säfången: ty kärlek til beröm, eller långtan til högagting, är almån. Om någon söker den förtjensten, at föråga beröm, är han mindre upriktig. En tilbedjare är aldrig dum i sin Afguds ögon. Som nu förfarenheten lårer, at en tanke, som anses, skal wara lik andras; så måste man wörda hos andre en likhet, som försåkrar oss om deras agtning: åfwenksom wi nödgas hata stridiga meningar, som förkunna oss hat eller åtminstone förågt.

Andra orsaken war låtjan. Ty om sáfången upåffras, måste man antingen brinna af lårogirighet, eller hindrar låtjan också, at för stridande tankar satta annan agtning, än den förtroende til andras omdöme medförer. Sådan är, til exempel, den wördnad, man bår för en Cartesius och Newton. Det smikrar också, at kunna likwål berömma, det man ej förstår at tabla. Annat är en grundad och närstående agtning, om hwilken här talas. Denna förqwåfwas af låtjan i sjelfwärotten: tillfälle at underrättas felar också ofta. Den fattige tar emot sanning och wilfarelse på samma wis, utan

utan all underförning. En hop sprida sig til tusende någon och syflor: somlige blådra helre i en Roman, än i locken. Korteligen de weta ej, hwad de förböma: och föga mer, hwad de rosa. Af likheten i tankesätt håller Malherbe endast af Statius: Heinsius och Corneille älska Lucanus mer än Virgilius. Låt 10 personer stryka under, hwad de tycka om i en Bok: hwad gäller, at ingen träffar samma rader, som en annan? En berömd Advocat såg intet artigt i Cleopatras Roman, utom nulliteten af et ägtenkap. Låt Newton, Quinaut och Machiavel träffas, utan at känna hwarandra: jag tror, at alle 3 skulle snart hämmas på hwarandra med et inbördes föragt.

Huru skal man annat, än tänka högt om sig self? Ingen quarthölle sin mening, om han trodde, at hon wore oriktig. Hwar och en tänker, efter sin phantasi, både djupt och rätt: och som ingen tänker aldeles lika med en annan; så följer efter hwar och ens inbildning, at man tänker bättre, än alle andre. En wiss Hårtiginna sade wid et tillfälle til Madame Staal: Jag måste tillstå, min sötra Wän, at jag finner ingen utom mig, som har altid rätt. Huru lifne wi icke Hårtiginnor allesamman? Hwar och en tror sig wara et Snille öfwer alla andra; och Tokar hafwa ej mindre tankar om sig. Fyra Köpmän kommo til en Marknad: den ene sålde Skönhet, den andre hög födsel och gamla anor, den tredje heder och ämbeten, den sjerde quickhet. Alle gjorde god Marknad, undantag den sifte: ty ingen trodde sig behöfwa weta.

Om mången medger, at andre äga större quickhet, sker det merendels af fruktan för det almånna, utan inwärtens öfwerlygelse, at någon förtjenar större agning.

Euler

Euler, säger en Hofman, är större Mathematicus, än jag: Moliere, Racine och Voltaire större Poeter: Men hwad uppbyggelse göra de? Således tror man sig wara stadeslös, såsom kånare af werlden, Hof=leswernet, m. m. och trotsar den, som tilwäller sig större insigter.

Slutet af Swenska Rättskrifningen.

5. Grundsats.

På samma reglor, som et rätt uttal, grundar sig ock rättskrifningen. Ty bruket är en hufvud-regel för bågge: liten och samma ändring är nödig och möjlig i bågge; och Skriften är en bild af Talet. Som nu detta sednare bör wara tydeligt och lätt at förstå, lätt at utföra, simpelt och rent, allwarsamt och stadigt, och det ljufvigaste, som låter sig göra: så bygger jag på dessa grunder följande reglor.

1. Skrifningen bör wara tydelig och lätt at begripa. Härtil tjenar, at serstilla Tecken swara mot serstilla ljud. Ingen synbar mot denna regel mer, än Angelsmannen och Fransosen.

2. Skrifningen bör lärta Skrifwarens arbete. Således lastas Chinesiskan: däremot blir bristen i wåre ljudare mindre et sel, än förnuftig jämföring. Häruti ligger desutan en ny pelare för Drukter, så wi ha det är lättare, at skrifwa 4 bokstäfwer efter gammal wana, än 3 däremot. Andteligen ser man här osäkerheten, hwarföre man rättare skrifer strax än straks, och rättare gack än gakt, at förtiga oräkneliga dylika exempel.

3. Skrifningen bör wara simpel. Här til bygger Analogi: ty ju mindre afwikingar och Anomalier,

Euler,

lier, ju wäkrare och lättare är både *Tal* och *Skrifning*.
 Om jag nu *Skrifwer D* för *T* uti *bede*, *sup*. bör jag
 för at lindra *effertanken*, och för mera *likhet*, *Skrifwa*
bede och *sade* äfwen så. *D* och *T* äro ju *ombytteliga*.

4. *Skriften* bör *wara stadig och alswarsam*. Således
 har man *stältigt afseende* på *afledningen*, at *stadga* därigenom
Talets ombyttelighet. Man *uttrycker* och *det*, som *ej kan* så
noga uttalas, t. e. *fifta bokstafwen i falske*, *sielfe*, *spräng-*
Andteligen är man *lit sig sielf*, och *går ej ifrån erkända* *rege-*
lor, om *icke flera stöta* *tilsamman*: då man *håller sig* *med*
bruket och pluraliteten.

5. *Skrifningen* bör *ej stöta* *ögonen*, *likasom* *Talet* *ej*
öronen. All *hastig och märkelig ändring* är *ansidtelig*.

6. *Skrifningen* bör *wara ren och enahanda*.
Tal sålas *iwärkligen wägta ord*, om de *erkännas* *därföre*: *Skrif-*
ningen *böra* *ej* *Latinska* *caracterer* *blandas* *med* *Svenska*.
 Och *som* *Svenskan* *går* *i* *många ord ut på i*, *men* *ej* *på ei*;
 så *Skrifwes* *Cancelli* t. e. *rättare* *på* *Svenska*, *än* *Tyska* *och*
Fransiska *wiset*; *helt* *ordet* *afledes* *från* *intetdera* *af* *desse*
Språk.

6. Grundsats.

Et nyare bruk uphåfwer et äldre: *likasom*
en ny Lag *infränker*, *eller* *aldeles utplånar*, *den gamle*.
Bruket *är* *et förband*, *och* *kan* *således uphåfwas*, *så snart*
Interessenterne *komma* *därom öfwerens*. *Häraf* *kan* *dömas*
om *undwitande tvetydigheter*: *hwilken regel* *nu* *kommer*
mycket *ur bruk*, *och* *således förlustas*.

Swad *hjelper* *det*, *at* *wi* *i* *forna* *tider* *lemnat* *ute* *fr* *en*
mycket *onödig bokstaf*, *midt* *i* *orden*? *Det* *har* *ju*, *emot*
emot *all* *billighet*, *wunnet* *håfbarätt*; *och* *i* *kraft* *af* *nyare*
documenter *läser* *Heer* *Professor* *Kaewel*, *Broman* *och* *flera*
fåfångt *upplå* *gamla* *Svenskans* *Archiver*. *Se* *den* *förra*
Föreläring *öfwer* *sin* *Skriflag*, *s. 48*. *De* *gamle* *Skrifwo*
boade, *och* *hade* *til* *afwenturs* *en* *Conjugation* *allena*, *och*
mindre *Anomalier*: *Wi* *så* *likwål* *Skrifwa* *boode*, *och* *lära*
Grammatican *göras* *efter* *Språket*, *men* *ej* *Språket* *efter*
Grammatican.

Swad Nytt i Staden?

den 17 September 1759.

Witterlekar.

Det bekanta Epigramme öfwer Dido,

Infelix Dido, nulli bene nupta marito!

Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

Swillet en witter Fransos således öfwersadt:

Pauvre Didon, ou t' a reduite

De tes Amans le triste sort!

L'un en mourant cause ta fuite,

L'autre en fuiant cause ta mort.

Under i *Tyska* *öfwersättning* *äfwen* *så* *wäl*:

Swen *Nämmer* *machen* *es*, *das* *Dido* *du* *verdirbst*:

Der *stirbet*, *und* *du* *fliehst*; *der* *fliehst*, *und* *du* *stirbst*.

Jag *kan* *och* *framte* *2* *Svenska* *förfök*, *nyligen*
gjorda *öfwer* *samma* *ämne*.

1.

Öhflig *Dido* *war* *med* *hägge* *sine* *Män* *och* *gisten*.

En *dör*, *hon* *landet* *flyr*: *en* *flyr*, *hon* *lägs* *af* *harm* *i*
gisten.

2.

Med *hägge* *sine* *Män* *öshflig* *Dido* *war*.

En *dör*, *hon* *flyr*: *en* *flyr*, *hon* *utur* *werlden* *far*.

Mores Christiani.

Sis *invisus*; *ama*: *patiaris* & *ultima*; *gaude*.

Non *moreris*, *nec* *eris* *semper* *inultus*, *homo*.

Cede